

A f a p i a c z r ó l.

B u d a p e s t, 1886. január 31-én.

(B.) A mult év kedvezőtlen viszonyai után némi kárpótlást nyujt erdőbirtokosainknak a tűzifa-fogyasztást elősegítő hideg időjárás, mely még továbbra is állandónak ígérkezik s melynek kifolyása, hogy a tűzifaárak némely helyen még 5—10⁰/₀ emelkedést is nyertek. Az épület- és műszerfa helyzete nem javult, s ez anyagokat illetőleg a külföldről sem tapasztalható kedvezőbb jelenség, mit eléggé igazol a Franciaországból jövő azon tudósítás is, hogy ott az állami és községi erdőkben eladásra kitűzött sok vágás nem talált vásárlóra s hogy ugy a kincstári mint a községi erdők jövedelme az általános rossz viszonyok miatt a mult évről 20⁰/₀-al maradt vissza.

A fenyőfaanyagokat illetőleg, a körülmények oda mutatnak, hogy azokkal ez évben főként a belföldi fogyasztásra leszünk utalva s arra, a mit a fumei kivitel mellett még a keleti tartományokba adhatunk el, mely utóbbira azonban csak akkor lehet biztatóbb kilátás, ha a vasuti szállítási díjak a nyilvánuló közszükségnek és az ezzel összefüggő közgazdasági érdeknek is megfelelően oly mérséklést nyernek, hogy a jelenlegi nyomottabb árak mellett is szállíthatók lesznek. Itthon némi kilátást nyujt ama körülmény, hogy ugy Budapesten, mint az ország több részében is ez évre, a pénzpiac olcsósága által is elősegítve, több jelentékeny új építkezésre lehet számítani s hogy az egyes központok piaci helyein a készletek nem olyanok, hogy újabb jelentékeny vásárlásokra ne lenne szükség.

A cserkéregre és gubacsra valamivel jobb a kilátás, mert ez anyagokra Németországban határozott szükséglet jelentkezik.

A tölgyfaanyagok ára szilárd s ezekre újabb áremelés mellett is nyilvánul a kereslet.

Különfélék.

A homoki szömörice (szömörce). Wierzbicki Péter, a negyvenes években Oraviczán bányaeorvos, Heuffel János lugosi orvosnak „Enumeratio plantarum in Banatu Temesiensi sponte crescentium et frequentius cultarum“ című s Bécsben, az állat- és növénytani társulat kiadványaiban megjelent munkájában a 48 l. a festéknek és cserzőnek való *Rhus Cotinus* L. mellett egy var. *arenaria*-t, tehát homoki fajtát említ. A rendes sárga szömörcének¹⁾ hajtásai és levelei teljesen kopaszak. A var. *arenaria* hajtásai és levele szőrös, ebben rejlik az eltérés.

A *Rhus Cotinus* var. *arenaria*-t a temesmegyei homokpusztákon gyakran láttam. Sűrű bokor lévén s a tövétől fogva elágazván, a homokot nem engedi maga körül elhurczolni, hasznos napszámosa a homokkötésnek. Néhol a kopasz fajta is terem. A pelyhes fajta különben nem épen a magyar homok bennszülöttje, hanem a szárazabb és forróbb délkeleté, terem hazánkban az Al-Duna völgyében is (Szvinicza, Plavisevicza), a Balkánban is (Carlova). A var. *arenaria* kétségtelenül a klíma szülte eltérés, azért öltözött a pelyhes ruhába, hogy ez a forró nap tűző erejét mérsékelje s ezzel együtt a gyors kipárolgást is csökkentse.

Évi hajtásai barnapirosak, szürkéllőn pelyhesek, mintegy bársonyosak, a levél nyele még a levél visszája is szürkésen pelyhes. A levél felső színén az apró és ritkás szőr csak nagyítóval látható. Virágzatának alsóbb ágai átellenesek, ágacskái szintén apró pehelylyel ruházkodnak.

---

¹⁾ Diószegi és Fazekas fűvész könyvében Szkupia és iszkompia neveket is említi e növény leírása után. Flatt ur közleménye szerint a Jósikaféle orgonát az oláhok Scumpie-nek nevezik. A növénynevek használatában az ily eltérés nem ritkaság (Rakottya fűz vagy lányfűzfa = *Salix Caprea* és rekettye = *Genista*).

Engler Adolf, most egyetemi tanár Boroszlóban, az ő szerkesztésében lévő „Jahrbücher für system. Botanik“ 1880. évfolyamában a *Rhus* fajokat tárgyalván, a 401. a lapon a sárga szömöriczenek következő fajtáit említi.

α) *laevis* Wall. sub titulo speciei) levelei ovalisak vagy kerekdedek, kopaszak. Ez a közönséges és leggyakoribb alak.

β) *pubescens* (Engl.) levelei többnyire ovalisak, ritkábban kerekdedek, főleg a levélnyel és a levél visszáján az erek pelyhesek, virágzata kopasz vagy gyengén szőrös.

γ) *cinerea* (Engl.) levelei tojásdadok, rövidnyelűek, mind a két oldalon, főleg pedig a visszáján pelyhesek. Virágzata rövid és szétálló szőrű.

δ) *velutina* (Wall. sub titulo speciei) levelei tojásdadok, ritkán kerekdedek, mind a két lapján, valamint virágzata is sűrű és szürke szőrű.

Ennek az alaksorozatnak β), γ) és δ) fajtája csak relative, a pelyhesség kisebb és nagyobb fokára nézve tér el, akár össze is foglalhatók. Azonban kis figyelemmel is észreveszünk, hogy a γ) *cinerea* fajta alatt a mi var. *arenariá-nk* lappang, tehát hogy a Wierzbicki-től származó névnek az Engler-é ellenében elsőbbsége van.

A *Rh. Cotinus* var. *arenariá-nak* Wierzb. (var. *cinerea* Engl.) a homokpusztákon meg a forró klimában a pelyhes ruházaton kívül még más előnyének is kell lenni, mely neki az életküzdlemben győzedelmet biztosít.

A homokpuszták több növényének van egy közös saját-sága, hogy apró szemű gyümölcsének pelyhes forgója vagy lobogója van.

Az árvalányhajnak (*Stipa pennata* L.²) = St. Joan-

²) Az árvalányhaj név több pelyhes lobogós Stipá-ra (St. Grafiana, St. Tirsá Stev.) vonatkozik; legszorosabb értelemben arra, a mely Linné hazájában, Észak- és Közép-Európában, valamint nálunk is a leggyakoribb, melyet

nis Čelakovský) a szálkája, a mely a buza bajuszának megfelelő homolog képlet, kétsorosán szép fehér pelyhes; ilyen a nagy és réti kökörcsin (*Pulsatilla grandis* Wend. var. *australis* Heuff., *P. pratensis*), az iszalag (*Clematis Vitalba*) apró szemü gyümölcsének a pelyhes forgója (bibe-szára) is. A gémmorr (*Erodium*) gyümölcsének a csőre a belső oldalon szőrös.

De a *Rhus Cotinus*-nak is van ez a physiognomiai sajátága, ha egy kissé eltér is az előbbiektől. A sárga szömörice a „Perrückenbaum“ (paróka) nevet azért kapta, mert virágzatának meddő nyelei végre megnyulnak, pirosan pelyhesek, a termő virágzat, mint Neilreich mondja,³⁾ paróka alakú, helyesebben mondva pirosra festett árvalányhaj bokrétához hasonló.

Hogy ezeken az amugy is apró szemü gyümölcsökön, a széthurczoláson, meg a nehézség erejével (geotropismus) való daczoláson kívül minő specialis szerep jutott igazán a hosszú pelyhes lobogónak, pontos kísérletnek kell földeríteni, az orsóalaku gyümölcsnek a földbe furódásakor segítségére lehet. Egyelőre szükségesnek találtam itt alkalmilag rámutatni, hogy oly szervezettel, oly fegyverekkel, a minővel a szömörice a homokon létét biztosítja, itt még más növények is rendelkeznek.

A fűz- és nyárfa pelyhes magját, a fészkesek bóbitás gyümölcsét és nyeles bóbitáját stb. nem hozom a pelyhes lobogóval kapcsolatba, mert eltérőbb szerkezetűek.

Végre azon hiedelem ellen, mintha a sárga szömöricét a törökök honosították volna meg nálunk, felemlitem, hogy

---

nem régen Čelakovský St. Johannis-nak nevezett, mert a csehek Sz.-Iván szakállának (svatého Ivana vousy) híják.

³⁾ „Flora von Nieder-Oesterreich“ p. 855.

ennek az a nagy maszsa,⁴⁾ a mely hazánkban a *Rhus Cotinus*-ból nő, valamint a geogr. elterjedés is ellene mond. Lehet, hogy ide-oda a törökök csakugyan ültették, mert festéknek kellett nekik, de nem volt szükségök hazulról hozni, itt is bőven találhatták. A temesmegyei homokpusztákra bizonyosan nem ők vitték. Hazánkban való nagy elterjedése megfelel dél-európai elterjedésének, a Balkán és hazánk közt földrajzi elterjedése nincs megszakadva. A mely növénynek még jellemző alfaja is van az országban, azt itt idegennek tartanunk nem szabad.

Dr. Borbás Vincze.

(*L—n—k.*) **Szőlőkarók impregnálása.** Oly bortermő vidékeken, hol hasított fenyő, tölgy vagy szelid gesztenye karót jutányosan lehet beszerezni, az impregnálás előnyéről alig lehet szó: de ott hol az ilyen karók igen drágak, vagy épen nem is kaphatók s a bortermelők kénytelenek, a legfeljebb két évig eltartó mogyoró, fűz, nyár és éger karókkal megelégedni: az impregnálás ajánlható.

Az impregnálásnak Schmitz mérnök a következő módját tartja czélszerűnek.

Egy erős, vörösfenyőből készült hordó a felső részében alkalmazott nyíláson át 800—900 darab szőlőkaróval töltetik meg. Ezen hordóval egy állványon felette álló kád és egy oldalt elhelyezett gőzkazán, csappal ellátott csövekkel van összeköttetésben. A karókkal megtöltött hordóba a kazánból 1 atmoszfärai nyomásig fejlesztett gőz bocsáttatván, a karók a gőzben addig pároltatnak, a míg a hordó alján alkalmazott és a gőz valamint a folyadék kibocsátására szolgáló csapon át csak szintelen folyadék jő ki, ami rendszeren 10—12 óra mulva szokott bekövetkezni. A gőz erre az alsó csapon kieresztet-

⁴⁾ Nagy masszája van nálunk a többek közt az amerikai ákác-csipkefának is, de ezt mindenütt ültetik. A szömöricezével a magyar ember nem bajlódik, én ültetve még sehol se láttam.

vén egy másik csap megnyitása által a magasabban álló kád-ból 20/0-os rézgálicz-oldat bocsáttatik a hordóba s ebben a karók 20—24 óráig áztattatnak. Az antiseptikus folyadék végre további használatra az alsó csapon kieresztetik s ismét a kádba szivattyuztatik fel.

1000 karó ily módon való impregnálása 12—15 frtba kerül; természetesen feltéve azt, hogy gőzkazánnal rendelkezünk, mert különben a kimutatott költséghez a gőzkazán használati költségét is hozzá kell adnunk.

Az ilyképen impregnált fűz, nyír, éger és mogyoró karók, ha télen át a földben hagyatnak is, állítólag 8—12 esztendeig eltartanak.

(To.) **Uj biztosító készülék gőzkazán robbanások meggátolására.** A gőzkazánoknál az alkalmazott biztosító szelep, manometer és vízmérők daczára is elég gyakran hallunk robbanásokról. Oka ennek vagy a felsorolt készülékek hiányosságában, elromlásában, vagy pedig a fűtő és gépfelügyelő hanyagságában keresendő. A szokásos biztosító szelepek csak akkor felelnének meg nagyobb tökéletességgel feladatuknak, ha — nem mint a legtöbb esetben allig $\frac{1}{2}$ —2 mm-nyire, — hanem legalább a nyílás-átmérő egy negyedének megfelelő magasságra emelkednének a túl magas gőznyomás hatása alatt. A robbanás veszélye azonban még ez által sem lenne teljesen kizárva, sőt még akkor sem, ha, mint némelyek ajánlják a gőzkazánon — nem tekintve az ezzel járó hátrányokat — nagyobb és több biztosító szelepet alkalmaznánk, mert magasabb hőfoknál a túlbevitett vízből ép azon pillanatban fejlődik rohamosan új gőz, mikor a régi gőz által reá gyakorolt nagy nyomástól a víz megszabadul, tehát a szelep kinyílásakor; ilyen esetben, vagy ha a kazánfal egy része izzó lesz, a közönséges szelepek nem nyujtanak teljes biztosítékot a robbanás ellen.

A közönséges szelep e hiányán segitendő, Barbe francia mérnök, egy oly biztosító készüléket szerkesztett, a melynek alkalmazása mellett a kazán robbanások állítólag teljesen ki vannak zárva. Barbe e készülékével Párisban szakemberek előtt több, teljesen sikerült kísérletet mutatott be. Barbe a készülék szerkesztésénél azon tényből indult ki, hogy a menyiben a robbanásokat előidéző gőzt a túlbevitett víz fejleszti, a veszély közeledtekor nemcsak a felesleges gőzt, hanem magát a vizet is el kell távolítani a kazánból, hogy több gőz ne fejlődhessék belőle; ez okból az általa szerkesztett biztosító szelepet nem a víz színe felett, hanem alatta alkalmazta, olyképen, hogy az bizonyos feszerő mellett ne csak ki nyiljék, hanem egyszersmind nyitva is maradjon, azon tehát a víz és vizgőz szabadon kiáramolhasson. A szelepet egy megfelelő hosszúságú emeltyüre helyezett súly tartja zárva, a súly és emeltyű azonban oly helyzettel bírnak, hogy a szelepeknek csak csekély mérvű kinyílása után is, a súly az emeltyűn lesiklik, s így a szelepre nyomást többé nem gyakorolván, ez utóbbit nyitva hagyja.

Előnye e készüléknek a „Civil Techniker“ folyóirat szerint még az is, hogy nagyobb költség nélkül a használatban lévő régi kazánokra is alkalmazható.

(P.) **A tengerszin felett való magasság** befolyásáról a növénytenyészet jelenségekre és a madarak vándorlására Angot A. egy egész sorozat megfigyelést tesz közzé az „Annales du Bureau Central“-ban, melyeket a központi meteorologiai intézet 1880—81-ik évi adatai alapján állított össze. Angot a Franciaország hasonló fekvésű és egyenlő magasságu helyein tett észleleteket csoportokba állította össze, és a magasságokból és észleletekből átlagokat állított össze. Ily módon a különböző magasságoknak megfelelőleg különböző átlagos levélfakadási, virágzási és magérésü időpontokat mutat ki s az összes

megfigyelésekből valamennyi vidék (regio) jelenségei számára magassági tényezőt határoz meg. A szerző hét régiót használt és tizenkét jelenséget figyelt meg, kezdvén a hársfa levelének-kifakadásával, és végezvén az őszi buza érésével.

Átlagadatai, melyeket az egyes jelenségekre nézve felsorol, valamennyi régióban jelentéktelen eltérést mutatnak. A legcsekélyebb eltérést a hársfa virágzási idejénél találta, ez t. i. minden 100 *m* emelkedésnél 3 napi késést tesz ki, a legnagyobbat pedig a tölgylevél fakadásánál, mely 100 *m* magassági különbségnél 4·9 napi késést tesz ki.

Az összes tenyészeti jelenségekre vonatkozólag valamennyi vidék figyelembe vételével kimutatott általános átlag 100 *m* magassági különbségnél 4 napi eltérést tesz ki.

A fecskék megjövetelénél, ugyszintén a szalonkák tavaszi átvonulásánál Angot 100 *m* emelkedésre 2·1 napi eltérést talált. A fecskék elköltözésének ideje már kevésbé pontos, s a magassággal hol emelkedik, hol pedig alászáll; átlagban azonban a fecskék 100 *m*-rel magasabban fekvő helyről 0·7 nappal költözködnek el korábban, a szalonkák őszi elvonulása pedig 100 *m* emelkedésnél 1·2 nappal történik korábban.

(*T.*) Némely madár óvatossága a költés idején abban is nyilvánul, hogy a kiköltött tojások üres héjját, a fészkek helyétől, nehogy azt elárulja, messzebbre elviszi s ott elejti. Ezt a megfigyelést tette ujabban egy vadász a rigónál is, melynek fészkeben akkor, midőn a tojáshéj tova vitelének s elejtésének szemtanuja volt, a tojásból épen kibujt fiatal rigót és még ki nem költött tojásokat talált; következő nap a tojások a fészekből eltűntek s helyöket ugyanannyi fiatal rigómadár pótolta, a héjmaradványoknak pedig sem a fészekben sem a fészkek alatt nyoma nem volt.

(*To.*) Melyik hónapokban leggyakoribb az erdőégés s mi idézi azt elő? A bajor országai állami erdőben 1877—1883-

ban összesen 509 erdőégés volt, s e tűz által összesen 464 ha erdő pusztult el. Az erdőégések közül januárban 4, februárban 4, márcziusban 118, áprilisben 116, májusban 140, júniusban 51, júliusban 43, augusztusban 20, szeptemberben 12, októberben 2, novemberben egy sem és deczemberben 1, eset fordult elő, tehát a legnagyobb rész a tavaszi hónapokra esik, midőn az erdő meg nincs kizöldülve.

Ezen erdőégések által okozott kárt összesen 36,568 márkára becsülik és így egy tüzesetnél átlagban 74 márkára.

Megállapítható volt, hogy e tüzesetek közül négyet a villám, 7-et a vasuti gőzmozdony szikrája, 47-et vigyázatlanság, és 9-et roszakaratu gyujtogatás idézett elő; továbbá valószínűnek tartják még, hogy azonfelől 4 esetben a villám, 324 esetben vigyázatlanság és 64 esetben gyujtogatás volt az erdőégés oka, 50 esetnél azonban az okot távolról sem sikerült kideríteni.

(T.) **A gébics (*Lanius collurio*)** a bogarakat, egereket stb. a „bécsi ornithologiai egyesület közleményei“ szerint azért szúrja tövisre, hogy azok csalétkül szolgáljanak a táplálékát képező rovaroknak, melyek a felszurt állatok rothadó szaga után indulva, nagy mennyiségben gyűlnek oda, hogy aztán őket a közelben lest gébics elkapdoshassa.

Az „Erdészeti Zsebnaptár“ 1886-ik évi folyama teljesen elfogyott.

Változások az erdészeti szolgálat körében. E czim alatt lapunk mult évi utolsó füzetében felkérés folytán azt említettük volt, hogy az egri érseki uradalomban Gesztes Lajos ur erdőmesterré, Imecs Béla ur pedig főerdészé neveztetett ki. Mint utólag Gesztes ur értesít, ő a megszüntetett felső tárkányi erdőmesteri állomásra ugyan, de nem erdőmesteri, hanem főerdészi minőségben neveztetett ki.